

Συλλογή Μυκηναϊκών Αρχαιοτήτων

Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ο Μυκηναϊκός κόσμος (1600-1100 π.Χ.) αναπτύχθηκε στον ελληνικό χώρο, που τότε όπως και τώρα, αποτελούσε τη γέφυρα μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Η ακτινοβολία του έφθασε από τη Μ. Ασία, την Εγγύς Ανατολή και την Αίγυπτο έως τη Δυτική Μεσόγειο και τη ΒΔ Ευρώπη. Παραδοσιακά θεωρείται ότι οι φορείς του, οι ελληνόφωνοι Αχαιοί εγκαθίστανται στον ελληνικό χώρο περί το 2000 π.Χ. Η αρχή του Μυκηναϊκού πολιτισμού, όπως ονομάστηκε από το μεγαλύτερο κέντρο του, τις Μυκήνες στη Πελοπόννησο, σημαδεύεται από την άνοδο ηγετικών ομάδων πολεμιστών, που αναπτύσσουν σχέσεις με τον ήδη προηγμένο μινωικό πολιτισμό της Κρήτης. Μία εντυπωσιακή εικόνα του πλούτου της πρώιμης μυκηναϊκής εποχής δίνουν οι βασιλικοί λακκοειδείς τάφοι των Μυκηνών του 16ου αι. π.Χ. (Ταφικοί Κύκλοι Α και Β των Μυκηνών) με τα πολύτιμα κτερίσματα, σύμβολα κοινωνικής θέσης και αξιώματος και δημιουργούν τη βάση για το μύθο των πολυχρύσων Μυκηνών του Ομήρου.

Τα μεγάλα ανάκτορα των Μυκηνών, της Τίρυνθας και της Πύλου στην Πελοπόννησο καθώς και των Θηβών στη Βοιωτία τα οποία περιβάλλονται από ισχυρά κυκλώπεια τείχη, αποτελούν τα διοικητικά, οικονομικά, στρατιωτικά και θρησκευτικά κέντρα μιας ευρύτερης περιοχής. Η κεντρική διοίκηση, ιεραρχικά διαμορφωμένη, με επικεφαλής τον «άνακτα», τηρούσε αρχεία πήλινων πινακίδων στη Γραμμική Β γραφή, την πρώτη ελληνική γραφή, προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα της μινωικής γραμμικής Α γραφής. Γύρω από τις ακροπόλεις αναπτύσσονται οργανωμένοι οικισμοί και τοποθετούνται τα νεκροταφεία των θαλαμωτών τάφων, τα πλούσια ευρήματα των οποίων αποκαλύπτουν μια κοινωνικά ιεραρχημένη και ευημερούσα κοινωνία. Οι μεγαλοπρεπείς θολωτοί τάφοι, όπως ο θολωτός τάφος του Ατρέως στις Μυκήνες, ο θολωτός τάφος του Βαφειού Λακωνίας ή οι θολωτοί τάφοι της μυθικής Ιωλκού στη Θεσσαλία, προορίζονται για την τάξη των ηγεμόνων.

Η κατάρρευση του συγκεντρωτικού ανακτορικού συστήματος διοίκησης σημειώνεται στο τέλος του 13ου αι. π.Χ., κατά την παράδοση μετά τον Τρωικό πόλεμο, που αποτελεί μια κοινή επιχείρηση των Αχαιών ηγεμόνων. Ως αίτια προβάλλονται η κοινωνική αναταραχή, η οικονομική εξασθένηση, οι μετακινήσεις των λαών “της ξηράς και της θάλασσας” στη Μεσόγειο, που καταστρέφουν τα κέντρα της Μ. Ασίας και της Ανατολής καθώς και οι, ανασκαφικά τεκμηριωμένοι, ισχυροί σεισμοί. Οι αλλαγές αυτές σημαδεύουν την αρχή μιας νέας περιόδου στην Ελλάδα κατά τον 12ο αι. π.Χ., που είναι και ο τελευταίος του μυκηναϊκού πολιτισμού. Δημιουργούνται συνθήκες ελεύθερης ανάπτυξης των τοπικών κέντρων στην Πελοπόννησο, τις Κυκλάδες, την Κρήτη, ενώ η ζωή συνεχίζεται και στις γνωστές ακροπόλεις, στις Μυκήνες και κυρίως στην Τίρυνθα. Το τέλος του μυκηναϊκού πολιτισμού, κατά τον 11ο αι. π.Χ., επιφέρει αναπόφευκτα μια πολιτιστική υποχώρηση, κατά τη διάρκεια ωστόσο της γεωμετρικής εποχής και μέχρι τον 8ο αι. π.Χ. δημιουργούνται οι βάσεις

της ανάπτυξης της ελληνικής πόλης. Ο μυκηναϊκός πολιτισμός ανήκει εφεξής στο χώρο των μύθων...

Χρυσή νεκρική προσωπίδα, γνωστή με τη συμβατική ονομασία "προσωπίδα του Αγαμέμνονα". Μυκήνες, Ταφικός Κύκλος Α, Τάφος V, 16ος αι. π.Χ.

Αποδίδεται η επιβλητική μορφή γενειοφόρου ανδρός. Η προσωπίδα είναι κατασκευασμένη από έλασμα, με τα χαρακτηριστικά του προσώπου έκτυπα. Οι οπές στην περιοχή των αυτιών υποδεικνύουν ότι η προσωπίδα στερεωνόταν στο πρόσωπο με τη βοήθεια νήματος.

Χρυσό σφυρήλατο ρυτό σε σχήμα κεφαλής λιονταριού.
Μυκήνες, Ταφικός Κύκλος Α, Τάφος IV, 16ος αι. π.Χ.

Τα ρύγγος φέρει οπή εκροής και υποδηλώνει τη χρήση του ως ρυτού (τελετουργικού αγγείου). Η κατάθεση πολύτιμων τελετουργικών σκευών ως κτερισμάτων, τα οποία πρέπει να χρησιμοποιήθηκαν ως ρυτά στις νεκρικές σπονδές, χαρακτηρίζει τους βασιλικούς τάφους των Μυκηνών. Το λιοντάρι συμβολίζει την ισχύ της άγριας φύσης και την εξουσία.

Κύπελλα του Βαφειού. Βαφειό Λακωνίας, α΄μισό 15ου αι.
π.Χ.

Πρόκειται για δύο αριστουργήματα της κρητομυκηναϊκής μεταλλοτεχνίας, που βρέθηκαν μαζί με άλλα πολύτιμα αντικείμενα στο θολωτό τάφο του Βαφειού Λακωνίας και σώζουν δύο από τις ωραιότερες σκηνές σύλληψης ταύρων. Στην παράσταση του ενός κυπέλλου (1758) η σύλληψη του ζώου γίνεται χωρίς τη χρήση βίας: τρεις ταύροι βόσκουν, ενώ ένας άνδρας δένει το πόδι άλλου ταύρου την ώρα που αυτός ερωτοτροπεί με αγελάδα. Στο δεύτερο κύπελλο (1759), ένας από τους ταύρους εικονίζεται παγιδευμένος σε δίχτυ, άλλος επιτίθεται στους δύο κυνηγούς, και ένας τρίτος καταφέρνει να διαφύγει. Τα δύο κύπελλα θεωρούνται έργο του ίδιου τεχνίτη, αν και το πρώτο φαίνεται ότι κατασκευάστηκε με μεγαλύτερη επιμέλεια.

Χάλκινο εγχειρίδιο διακοσμημένο κατά την εμπίεστη τεχνική με παραστάσεις Νειλωτικού τοπίου (αιλουροειδή κυνηγούν υδρόβια πτηνά ανάμεσα σε άνθη παπύρου). Μυκήνες, Ταφικός Κύκλος Α, Τάφος V, 16ος αι. π.Χ.

Η τεχνική αυτή συνίσταται στην τοποθέτηση περίτμητων ελασμάτων από χρυσό και άργυρο στη χάλκινη λεπίδα με τη συνδυαστική χρήση κράματος χρυσού, αργύρου, χαλκού.

**Ξύλινη εξαγωνική πυξίδα με χρυσά ελάσματα. Μυκήνες,
Ταφικός Κύκλος Α, Τάφος V, 16ος αι. π.Χ.**

Τα τοιχώματα της πυξίδας διακοσμούνται με επαναλαμβανόμενα θέματα: κυνήγι ελαφιού ή ζαρκαδιού από λιοντάρι μέσα σε τοπίο με φοινικόδεντρα, και σπείρες. Η μορφή του βουκρανίου (κεφαλής ταύρου) με τα μεγάλα μάτια κυριαρχεί στην παράσταση. Η πυξίδα είναι μοναδικό εύρημα, τόσο για τη φύση του υλικού (ξύλου), το οποίο σπανίως σώζεται από τη μυκηναϊκή εποχή, όσο και για τον εμβληματικό χαρακτήρα της παράστασης.

Ελεφάντινο χτένι με παράσταση σφιγγών σε δύο ζώνες και ρόδακα στο κέντρο της ράχης. Σπάτα Αττικής, θαλαμωτός τάφος, 14ος – 13ος αι. π.Χ.

Πρόκειται για ένα από τα καλύτερα σωζόμενα χτένια της Μυκηναϊκής εποχής, με περίτεχνη ανάγλυφη διακόσμηση στη λαβή και μακριά και λεπτά δόντια. Η παράσταση στη ράχη, ίδια και στις δύο όψεις, απεικονίζει σε δύο ζώνες, καθιστές σφίγγες, τα μυθικά τέρατα με το σώμα φτερωτού λιονταριού και κεφάλι γυναίκας.

Μοναδική πλαστική γυναικεία κεφαλή από ασβεστοκονίαμα, μορφή θεάς ή σφίγγας, από τα ελάχιστα δείγματα της μυκηναϊκής μεγάλης πλαστικής. Από την περιοχή του Θρησκευτικού Κέντρου της ακρόπολης των Μυκηνών. 13ος αι. π.Χ.

Τα χαρακτηριστικά του επιβλητικού προσώπου, με την έντονη έκφραση, τονίζονται με ζωηρό κόκκινο ή μαύρο χρώμα και διακρίνονται στιγμορόδακες στα μάγουλα και το πηγούνι. Η μορφή φέρει πώλο (κάλυμμα κεφαλής) και στο μέτωπο διακρίνονται οι βόστρυχοι της κόμμωσης. Από την περιοχή του Θρησκευτικού Κέντρου της ακρόπολης των Μυκηνών. 13ος αι. π.Χ.

Χρυσό σφραγιστικό δακτυλίδι. Τίρυνθα, 15ος αι. π.Χ.

Πρόκειται για το μεγαλύτερο γνωστό σφραγιστικό δακτυλίδι στο μυκηναϊκό κόσμο. Απεικονίζεται πομπή λεοντοκέφαλων δαιμόνων που κρατούν σπονδικές πρόχους και προχωρούν προς καθιστή σε θρόνο γυναικεία θεότητα. Η θεά φορά μακρύ χιτώνα και υψώνει τελετουργικό κύπελλο. Πίσω από τον θρόνο διακρίνεται αετός, σύμβολο εξουσίας, ενώ στον ουρανό εικονίζονται ο «τροχός» του ηλίου και η ημισέληνος.

Οδοντόφρακτο κράνος με παραγναθίδες, αποτελούμενο από δόντια κάπρου και οστέινο διπλό άγκιστρο στην κορυφή. Μυκήνες, θαλαμωτός τάφος 515, 14ος – 13ος αι. π.Χ.

Ρυτό από κέλυφος αυγού στρουθοκαμήλου στο οποίο προσαρμόστηκε αργυρό στόμιο και διακοσμητικές χρυσές και χάλκινες ταινίες. Μιδέα (Αργολίδα), θολωτός τάφος, 15ος-14ος αι. π.Χ.

Το αυγό στρουθοκαμήλου συγκαταλέγεται στα εισηγμένα υλικά, όπως το ήλεκτρο (κεχριμπάρι), ρητίνη από απολιθωμένα πευκοδάση κυρίως της Βαλτικής, οι ημιπολύτιμοι λίθοι (κορναλίνη, αμέθυστος, ορεία κρύσταλλος), το ελεφαντόδοντο και οι τεχνητές ύλες (υαλόμαζα και φαγεντιανή από τη σύνθεση χαλαζία, ασβεστίου και νατρίου) από την Αίγυπτο ή την Συρο-Παλαιστινιακή ακτή.

Χρυσελεφάντινο ολόγλυφο σύμπλεγμα, δύο καθιστών γυναικείων θεοτήτων και νεαρού θεού που ακουμπά στα γόνατα τους. Ακρόπολη των Μυκηνών, περιοχή του ανακτόρου. 15ος-14ος αι. π.Χ.

Πρόκειται για την αποκαλούμενη «ελεφάντινη τριάδα». Στην πίσω όψη κοινό μάτιο περιβάλλει τις δύο γυναίκες.

Χάλκινο εγχειρίδιο με εμπίεστη διακόσμηση από χρυσό και άργυρο. Διακοσμείται με ναυτίλους σε θαλάσσιο τοπίο. Θολωτός τάφος Μυρσινοχωρίου Πύλου, 15ος αι. π.Χ.

Ρυτό (τελετουργικό σκεύος) σε σχήμα υποδήματος. Θαλαμωτός τάφος, Βούλα Αττικής, 14ος αι. π.Χ.

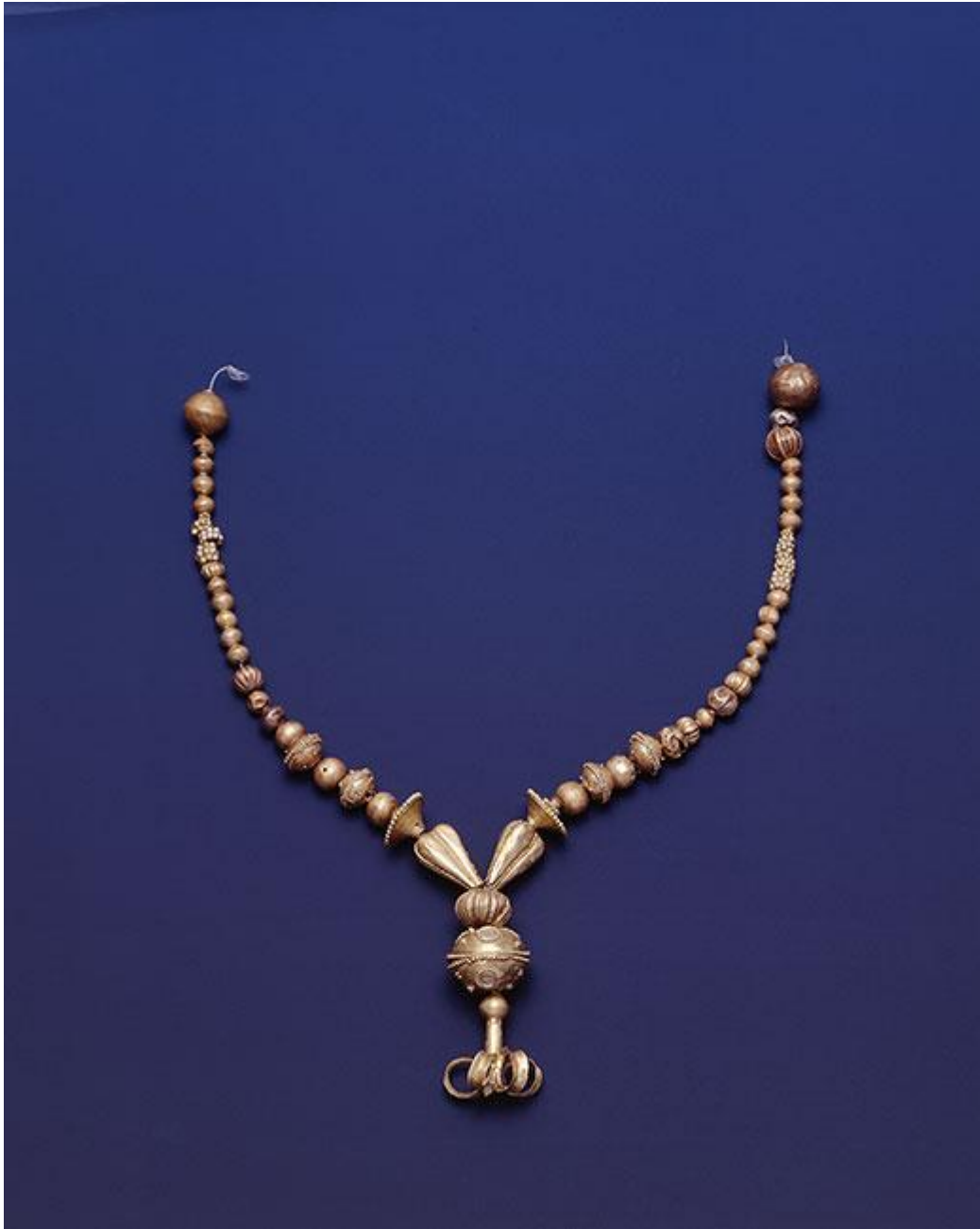
Πολυτελές σκεύος (κύμβα) από ενιαίο κομμάτι ορείας κρυστάλλου σε σχήμα πάπιας. Μυκήνες, Ταφικός Κύκλος Β, Τάφος Ο, 16ος αι. π.Χ.

Πρόκειται για ένα από τα πιο εντυπωσιακά ευρήματα του Ταφικού Κύκλου Β των Μυκηνών, εξαιρετο δείγμα της μινωικής τέχνης. Το αγγείο βρέθηκε σε θραύσματα και έχει συγκολληθεί. Είναι κατασκευασμένο από ενιαίο κομμάτι ορείας κρυστάλλου, ενός υλικού που εξορύσσεται ακόμη και σήμερα σε περιοχές της Κρήτης. Το ελλειψοειδές σώμα του καταλήγει σε προχολή στο ένα άκρο, ενώ στο άλλο σε λαβή που έχει μορφή κεφαλής πάπιας, στραμμένης προς τα πίσω. Ο καλλιτέχνης έχει αποδώσει με εκπληκτική ακρίβεια και ζωντάνια όλες τις ανατομικές λεπτομέρειες του πτηνού. Το αγγείο έχει θεωρηθεί καλλωπιστικό σκεύος, άποψη που ενισχύεται και από το γεγονός, ότι ο τάφος όπου βρέθηκε πιθανότατα ανήκει σε γυναικεία ταφή, κρίνοντας από τον πλούτο των κοσμημάτων και την απουσία οπλισμού. Η κατασκευή του αποδίδεται σε έμπειρο Μινωίτη καλλιτέχνη, λόγω της επιμελημένης εργασίας, που συναντάται και σε άλλα σύγχρονα κρητικά έργα φτιαγμένα από το ίδιο υλικό.

Χρυσό περιδέραιο με χάντρες διαφόρων σχημάτων, πολλές με κοκκίδωση, και περίαπτο σε σχήμα κρίνου.

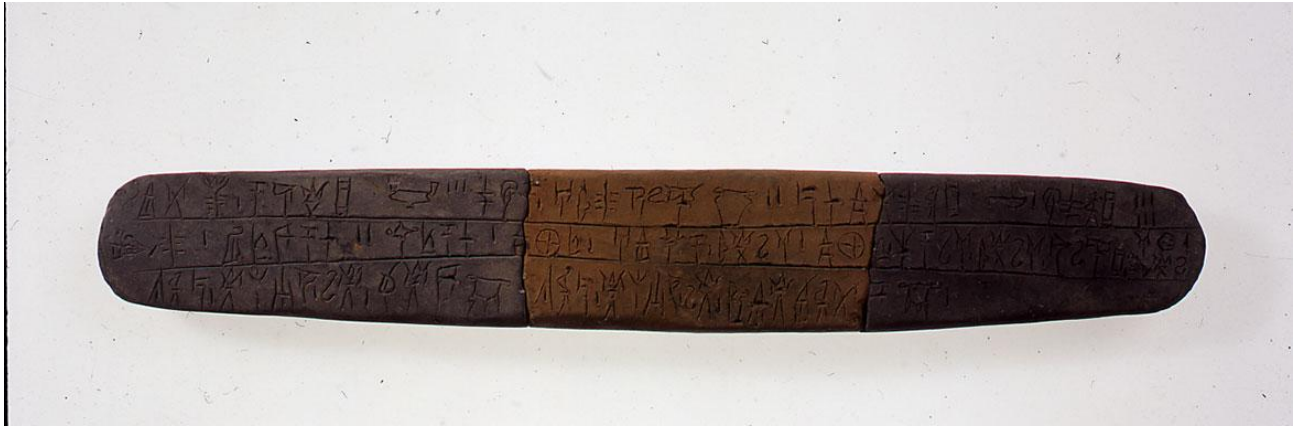

Τοιχογραφία της " Μυκηναίας". Ακρόπολη Μυκηνών,
Θρησκευτικό Κέντρο. 13ος αι. π.Χ.

Σοβαρή και μεγαλοπρεπής έκφραση του προσώπου, φανερώνει την επισημότητα της στιγμής και το κύρος της θεότητας που δέχεται τις προσφορές των πιστών, με ελαφρό μειδίαμα στη θέα του περιδεραιού που κρατά. Το ένδυμα της αποτελείται από δυο μέρη: ένα διάφανο πουκάμισο που αφήνει να διακρίνεται το στήθος και ένα περικόρμιο με κοντά μανίκια. Εντυπωσιάζει η περίτεχνη κόμμωση και ο πλούτος των κοσμημάτων (περιδέραια και βραχιόλια).

Πινακίδα Γραμμικής γραφής Β, γνωστή ως "πινακίδα των τριπόδων". Ανάκτορο Άνω Εγκλιανού (Πύλος)

Η πινακίδα ονομάστηκε έτσι από το ιδεόγραμμα του τρίποδα που επαναλαμβάνεται πολλές φορές στο κείμενο. Η ταύτιση της λέξης ti-ri-ro (τρίπους) με το ιδεόγραμμα επιβεβαίωσε την ελληνικότητα των μυκηναϊκών κειμένων. Οι πινακίδες Γραμμικής Β απαντούν σε δύο σχήματα. Οι μεγαλύτερες είναι σελιδόσχημες ενώ οι μικρότερες φυλλόσχημες. Τα κείμενα είναι γραμμένα μερικές φορές και στις δύο όψεις της επιφανείας των πινακίδων. Ομάδες πινακίδων είναι δυνατόν να αναφέρονται στο ίδιο θέμα («πολύπτυχα»). Οι πινακίδες φυλάσσονταν στο αρχείο, αφού ταξινομούνταν κατά θέματα μέσα σε καλάθια, τα οποία έφεραν πήλινες ετικέτες με συνοπτικές πληροφορίες. Οι γραφείς χάραζαν το κείμενο στην πινακίδα με μία αιχμηρή οστέινη ή μεταλλική γραφίδα, όταν ο πηλός ήταν νωπός. Μετά το γράψιμο οι πινακίδες αφήνονταν απλώς στον ήλιο για να στεγνώσουν. Οι πυρκαγιές που κατέστρεψαν τα μυκηναϊκά ανάκτορα περί το 1200 π.Χ., έψησαν τις πινακίδες που διατηρήθηκαν μέχρι σήμερα.

Μεγάλος κρατήρας με παράσταση οπλισμένων ανδρών. Από την οικία του "κρατήρα των πολεμιστών" στην Ακρόπολη των Μυκηνών. 12ος αι. π.Χ.

Οι άνδρες εικονίζονται σε πλήρη πολεμική εξάρτηση (περικεφαλαία, θώρακα, κνημίδες, ασπίδα, δόρυ). Φαίνεται ότι αναχωρούν για τον πόλεμο με τους σάκους τους δεμένους στην άκρη του δόρατος. Στην άκρη μια γυναίκα υψώνει το χέρι της σε χειρονομία αποχαιρετισμού ή πένθους. Στην πίσω όψη πολεμιστές με ανάλογη εξάρτηση και διαφορετική περικεφαλαία κρατούν τα δόρατα υψωμένα. Στο χώρο των λαβών απεικονίζονται πτηνά και ανάγλυφο βουκράνιο (σηματική κεφαλή ταύρου). Εξαιρετο δείγμα του μυκηναϊκού εικονιστικού ρυθμού.